

crkva u svijetu

ZNAKOVI I ODJECI

ISKUSTVO LATINSKO-AMERIČKE CRKVE*

Joseph Comblin

Oko 40% krštenih katolika nalazi se danas u Latinskoj Americi, a prije nego što prođe 10 godina, zbog demografskoga širenja, polovica katolika u svijetu bit će latinsko-američka. Zbog toga katolici ne mogu ostati indiferentni prema latinsko-američkoj Crkvi. Po sebi je shvatljivo da su sadašnja iskustva latinsko-američke Crkve usko povezana s prošlošću toga kontinenta, sa svojom povješću i svojom povijesnom situacijom. Ta je situacija jedinstvena u svijetu i zato zaključci što iz nje slijede ne mogu polaziti s preneglog izjednačivanja s drugim situacijama. Crkva sada doživljava u svijetu vrlo različita iskustva, čak katkad posve oprečna. Ipak je ukupnost kršćanskog iskustva upravo načinjena od tih oprečnosti. Ta posve različita iskustva pomažu svakoga od nas da bolje smjesti svoju akciju u cjelinu.

Iskustvo Crkve je uvijek iskustvo Isusa Krista koji je nanovo otkriven i nanovo nađen u sadašnjem vremenu. Ono je uvijek ograničeno nekim kontekstom, prilikama i doživljenim životom. Nema ukupna iskustva o kršćanstvu; takvo je samo u ispraznoj mašti onih koji nemaju nikakva stvarna iskustva. Sadašnje iskustvo Latinsko-američke Crkve u isto je vrijeme vrlo određeno i vrlo jako, jako je bez sumnje zato jer je određeno točnom situacijom. Razlikujemo — pomalo konvencionalno, ali da bi bilo više jasnoće — u tom iskustvu pet oblika, pet aspekata:

* Ovaj je tekst napisao za naš časopis prof. Joseph Comblin; na hrvatski ga je s francuskoga preveo i priredio za tisak dr Mladen Karadole (Louvain). Zahvaljujemo auktoru i priređivaču.

Joseph Comblin (r. 1923) profesor je na Teološkom fakultetu Katoličkog sveučilišta u Louvain (U. C. L.) u pastoralnoj i misiolškoj sekciji; ujedno je profesor u Južnoj Americi (Čile). Objavio je djela: *La Paix dans la théologie de saint Luc*, Louvain, Publ. Univ., Bruges-Paris, Desclée de Brouwer, 1956; *La résurrection de Jésus-Christ*, Paris, Ed. univ., 1959; *Vers une théologie de l'action*, Bruxelles, La pensée catholique, 1964; *Le Christ dans l'Apocalypse*, Tournai, Desclée, 1965.

iskustvo o životu siromašnih; iskustvo o grijehu radi ponižavanja i degradacije siromašnih; iskustvo o Božjem kraljevstvu u oslobođenju siromašnih, uvijek prevareno i uvijek u nadi; iskustvo o progonstvu zbog pravde i iskustvo o prvenstvu ljubavi u evanđeoskom životu.

1. Iskustvo o životu siromašnih

Kler je od otkrića i osvajanja Latinske Amerike često bio povezan s društvenim vlastima. Ako su ga liberalne ili narodne revolucije progonile u nekim zgodama, bilo je to upravo zato jer je bio usko povezan s vladajućim klasama tradicionalnoga kolonijalnoga društva ili s njihovim nasljednicima. Siromašne mase su kršćanske, no njihovo je kršćanstvo pučko srednjovjekovno gdje se obredi, tradicionalni običaji i praznovjerja miješaju s pravim smislom i intuicijom onoga što je bitno u kršćanstvu, koje je uspješno vršenje ljubavi. Kler je bio uvijek malobrojan i živio je u gradovima. Seoski stanovnici su vidjeli svoje župnike samo od vremena do vremena kad bi na brzinu podijelili sakramente.

No sve više su ovih zadnjih desetak godina svećenici, te muške i ženske redovničke zajednice, laičke također, išli u susret masama: pošli su stanovati na selo i nadasve u siromašne četvrti velikih gradova gdje se skuplja proletarijat, često jadan. Čak su i biskupi napustili svoje palače ili svoje udobne rezidencije da se smjeste među siromašne. Ondje su otkrili ono što ih je prisililo da promijene svoj pogled na svijet. Otkrili su da mase žive stalno u nesigurnosti, da su nemoćne pred bolešću zbog nedostatka socijalne medicine i lijekova, da je promiskuitet u uskim stanovima gdje se trpaju, da ne mogu pronaći pomoć pred jačima i manje skupuljama, da se, zbog svih tih oblika nesigurnosti, pojavljuju neuroze, kako je američki antropolog Oscar Lewis jasno pokazao u svojim knjigama o subproleterskim obiteljima Meksika i Porta Ríca. Od onoga što su vidjeli nisu bile materijalne prilike najokrutnije, nego više društveni kontekst u kojemu su te prilike bile doživljene: ponižavanje crnaca, Indijanaca ili metisa, prezir prema siromašnim radnicima koje odbacuju čim više ne služe.

No upravo u tom kontekstu Crkva oživljuje. Ti siromašni nalaze evanđeosku istinu. Među njima se opet porađa zajednica vjernika. Oni se gledaju kao braća i ponovno pokazuju da je istinita Isusova riječ svome Ocu: »Zahvaljujem ti, Oče, jer si to sakrio od mudrih i moćnih i objavio si malenima i poniznima«. Tako je ondje obnovljena Crkva ne samo kao neka čežnja nego stvarnost. Siromašni tvore temeljne zajednice (les communautés de base), kako se to kaže u Latinskoj Americi.

2. Iskustvo o grijehu

Latinsko-američka Crkva kroz stoljeća je mislila da je za evangelizaciju nužna potpora što su je pružale vladajuće klase. To je navelo Crkvu da bude stnpljiva bez kraja prema društvenim pojavama. Sada promatra stvarnost ispod vanjštine.

Grieh se ne predstavlja na prvi mah u ruhu što odbija. Naprotiv, ima često fasadu koja je dostojna poštovanja. Oni koji vrše neumoljivu

vlast nad masama, posjednici što izrabljuju Indijance, potomke robova, siromašne seljake, buržoazija koja organizira industrijalizaciju tako da monopolizira prekomjerne povlastice, svi ti mogu biti osobe u druženju ugodne, u privatnom životu vrlo ljubezne. Događa se da je taj privatni život čak krepostan. No grijeh je jači nego pojedinačne dobre volje. Upisan je u strukture društva i ekonomije. Neizbježiv je u solidarnosti uvedene dominacije. On je u nasilju što postade ustanova.

Ni mogućnici, ni vlade ne vrše lično nasilje, ne primjenjuju »mučenje« koje je u malo godina postalo ustanova čvrsto usađena u veliki broj republika. Oni imaju za to svoje ljude da ispune te nečiste poslove, ali oni snose u tome odgovornost.

Biskupi i svećenici, suočeni s toliko okrutnih situacija, dižu glas kao nekada u vrijeme osvajanja oni biskupi i redovnici koji su bili »branitelji Indijanaca«. Prihvaćaju proročki glas dominikanca Antonija de Montesinos što ga je 1511. podigao prvi put da najavi zarobljavanje i poniženje Indijanaca: »Vi ste svi u smrtnom grijehu i u tom grijehu ćete živjeti i umrijeti zbog okrutnosti i tiranije što je izvršujete na nevinim žrtvama«.

Crkva doživljuje iskustvo o tom grijehu u sukobu s njim i izlazi iz duge šutnje koja je dugo podržavala dvoličnost i ostavila je u dobroj savjesti gospodare. Značajno je za Latinsku Ameriku da se je grijeh činio i podržavao u ime kršćanskih tradicija i kršćanske civilizacije. Biskupi, redovnici, svećenici bili su u XVI. st. progonjeni i umirali su, jer su se protivili postupku prema Indijancima. Ali, nakon toga, kler je često uzmicao pred situacijom, privikavao se čak da šuti i zatvori oči.

3. Iskustvo o progonstvu

Svjedočanstvo doživlja progonstvo. Ono što je bilo u Isusovu slučaju, opet se nalazi u povijesti Crkve. Svaki put kad kršćani ponovno podignu glas da bi svjedočili, tj., prema biblijskom rječniku, da stanu odvažno nasuprot grijehu, smrti, ubojstvu — podiže se progonstvo.

Bilo je u svim povijesnim razdobljima progonstava Crkve. Međutim, svjedočanstvo nije bilo uvijek tako jasno usred tih progonstava. Misionari su bili često u prošlom stoljeću progonjeni, ali je također često bila njihova misija u očima naroda, kojima su htjeli navijestiti evanđelje, odviše pomiješana s političkim i ekonomskim osvajanjem zapadnih nacija. Nije zato bilo uvijek lako među motivima progonstva razlučiti one političke od onih kršćanske misije. Svjedočanstvo je ostalo često dvolično, barem u očima koloniziranih naroda.

Naprotiv, danas su u Latinskoj Americi biskupi progonjeni, svećenici su zatvoreni, prognani, oklevetani radi pravde jer su htjeli prekinuti sa šutnjom, ukazati na grijeh i zahtijevati pravdu. U Brazilu je, npr., u zadnjih 9 godina od ukupnog broja 13.000 više od 500 svećenika stradalo, zatvoreno ili prognano u ime »kršćanske« civilizacije. Među kršćanskim aktivima laicima bilo ih je na tisuće što su stradali. Svi su kadrovi nekadašnje Katoličke akcije podlegli.

Naravno, oni koji kontroliraju sredstva za priopćavanje trude se da zaničaju činjenicu progona. Biskupi, svećenici i laici, koji svjedoče za vjeru, oklevetani su kod svoje Crkve i tpe od moralnog pritiska koji nastoji da ih obeshrabri.

Međutim, hrabrost u progonoj učinila je Crkvu vjerodostojnom kod mnogih Latino-amerikanaca koji nisu ništa više očekivali od nje. Hrabrost da se suoči s nepravdom pomogla je da se otkrije lice Crkve za koje se držalo da je iščezlo od vremena mučenika rimskog carstva. Barem sjećanje nije ukazalo na neki sličan primjer u ovom dijelu svijeta.

4. Iskustvo o Božjem kraljevstvu

Predodžba o Božjem kraljevstvu nadomiješta tradicionalnu predodžbu religije, jer religija upućuje na ustanovu koja je dobro ugrađena u životnu i društvenu cjelinu. Religija je ograničen skup vjerovanja, obreda, norma i vladanja, skup obilježen i stalan. Kršćanska je religija bila za mnoge upravo savršen model onoga što je stalno, mirno, pokorno. Religija je bila organizirana služba usred društva.

Nasuprot toj religiji stalnosti nova tehnologija i nova kršćanska praksa podigle su viziju novosti, pokreta i nade. Evanđelje Isusa Krista ne naviješta dolazak kršćanstva, nego dolazak novoga pokreta koji prolazi zemljom, čovječanstvom. Kraljevstvo Božje nije na nebu. Ono je za nas i sada na zemlji kao kvasac, pokret, preobrazba čovjeka i društva: ljubav i povratkom k slobodi. Ono je prostranije od svih grupa, od svih partija ili od svih posebnih udruženja. Ono je pokret cjeline koji privlači i oživljuje sve grupe koje traže pravdu i istinu o čovjeku u pravom oslobođenju. Ono je prostranije nego što je sama Crkva jer Crkva nema svrhe u sebi, nego u čitavom čovječanstvu kome po svom pozivu mora naviještati evanđelje.

No Božje kraljevstvo počinje među siromašnima, oni su njegovi povlašteni nosioci: siromasi su oni napušteni, prezreni, anonimni, oni o kojima se ne govori i koji žive i bore se bez buke, oni koji su uvijek žrtve u svim nezgodama čovječanstva. Vjera nalazi svoje tumače vjerne i ustrajne među tim siromašnima, nada tu nadživljuje sva razočaranja, a ljubav nalazi uvijek pripravnu požrtvornost. Naprotiv, svaka vlast kvvari, uzrokuje tjeskobu i zabrinutost kod onih koji se boje izgubiti povlastice. Svaka vlast stvara privilegije.

U Latinskoj Americi prolazi Kraljevstvo Božje preko siromaha. Oni oživljuju i podržavaju »temeljne zajednice«. Oni su oni koji ustraju usred kriza, koje ne štede ni svećenike ni redovnike.

5. Iskustvo o prvenstvu ljubavi

Napokon, latinsko-američka Crkva dovedena je da ponovno otkrije ono najjednostavnije od svega: da je bit Isusove poruke ljubav, prvenstvo ljubavi. Po čemu se netko prepoznaje da je kršćanin? Isus je sam to rekao: »Po tom će svi spoznati da ste moji učenici, ako ljubite jedan drugoga« (Iv 13, 34). Vjera je bez te ljubavi isprazna, obična utvara,

zanimljivo psihološko iskustvo, ali je pred Bogom bez vrijednosti. Sam sv. Pavao objavljuje to. Sv. Jakov poručuje da djela pokazuju da je vjera prava. Ne treba se oslanjati na ono što kažu ljudi da se otkrije prava vjera; *treba vidjeti njihova djela*. Prava je spoznaja Boga ona koja se pokazuje u životu ljubavi, a ne u psihološkim iskustvima. Tamo gdje se dvojica ili trojica sastanu u ime Isusovo koji je ta ljubav, ondje je On prisutan, čak i ako se njegovo ime i ne spomene.

Ta se doživljena ljubav, bez neumjesna zanosa i umišljenosti, nalazi prije svega u zajednicama siromašnih. Oni ne računaju, jer posjeduju malo, naučeni su da oskudijevaju u mnogome. Među njima se ostvaruje Isusova riječ koja kaže da će javni grešnici prije nas ući u Božje kraljevstvo. I zaista, te se nove zajednice oblikuju nadasve u osamljenim selima kamo svećenik pođe jedanput mjesečno, ili i manje, katkad jedanput godišnje, ili u proleterskim i subproleterskim četvrtima velikih gradova.

U času kad se u Starom svijetu mnogo istražuje kršćanska identičnost, kad teologija traži kršćansku specifičnost, siromasi daju odgovor živeći u bratskoj ljubavi koju uzdržavaju slušanjem i razmišljanjem Isusovih riječi i djela. Upravo oni podržavaju nadu i pokazuju znakove novoga društva, pravednijega, bratskijega. Nikada nisu bili dosta prisutni svećenici ni redovnici među latinsko-američkim masama i nikada nije vršenje obreda i institucionalnih dužnosti moglo biti redovito. Ali je svakodnevno bratstvo da bi se svladale nevolje vrlo teškoga života, puna poniženja i okrutnih razočaranja, učinilo da su mase postale osjetljivije za evanđeosku riječ. I tu se nalazi jezgra nove Crkve koja pripravlja putove Isusa Krista u sutrašnjem svijetu.

DUGE

Ivo Lendić

One se steru prostranstvima beskrajnih vedrina:
naše čuđenje piju ko prosac staklene oči njene,
platnene grane pletu iznad pjenušavih potoka,
za daleki horizont tonu, svijetle, radosne ...

Htjele bi nešto reći uz glas nježan i tih,
što odzvanja ko zvono iz davnoga zvonika.

One neće biti uništene ko nevina sreća ...

One se nečujnim hodom ko prezreni pustinjaci
sklanjaju ...